

Nederland op het begrip vrijheid, waarover volgens haar zo verschillend werd gedacht.⁸¹ Ze bestreed daarin de gedachte dat Nederland voor mei 1940 vrij was geweest en nu bezet. Men was vergeten hoe zeer het begrip 'vrijheid' zijn kracht had verloren, machteloos was, vergeten, vervalst. 'Is het overdreven te zeggen, dat er niet meer gedacht wordt in Nederland?'⁸² Ze eindigde met een lofzang op Duitsland, dat als eerste van de Germaanse volken, 'geleid door zijn Führer', de weg tot de ware vrijheid ging. Voor Nederland kon vrijheid alleen maar betekenen: ons bevrijden van alles wat ons vreemd is. Doel daarvan was de verwerkelijking van ons Germaanse wezen, 'dat nog altijd en thans in den nieuwen vorm van het nationaal-socialisme, aan de spits gaat'. Het ging om onze eigen taak 'in het Groot-germaansche geheel', en alleen daarvan hing de vrijheid van dwang af. De vrijheid die men meende terug te verlangen, hield geen verband met het eigene. Het was een kunstmatig gekweekte neiging, 'niet vóór de vrijheid, maar tegen Duitsland en tegen de NSB'. Daarin lag de rechtvaardiging om degenen die in deze waan bevangen zijn, enige vrijheden te ontnemen, onder andere de vrijheid om zich tegen ons volkswezen te verweren.

Het blijkt dat 1941 een productief jaar is geweest.⁸³ Daarna heb ik alleen een boekbespreking van Bordewijks *Bint* gevonden. Bint, zo meende ze, is Nederlands in de beste zin, want 'de gedachten van den nieuwen tijd zijn hier gaaf opgebloeid in Hollandschen grond. Bint en zijn staf hebben den ouden moed, de stoerheid en vaste geslotenheid van den stam hernieuwd'.⁸⁴ Daarna vond ik geen artikelen meer van haar hand. Dat wil niet zeggen dat ze niets meer geschreven heeft, maar niet alle bladen hebben een register en zijn al digitaal toegankelijk.⁸⁵ Wel is duidelijk dat Stomps zich naast haar gewone werk ook richtte op het vertalen van kinderboeken. In de jaren 1943-1945 verschenen er vijf, alle uitgegeven bij uitgeverij De Pelgrim te Eindhoven.⁸⁶ Ook was ze betrokken bij plannen voor een internationaal tijdschrift, *Der Mensch. Europäische Beiträge zur philosophischen Anthropologie*. De redactie zou in handen zijn van Goedewaagen en Stomps.⁸⁷ Het was de bedoeling dat het blad zowel in het Duits als het Frans en Italiaans zou verschijnen, en het eerste nummer stond gepland voor begin 1944. Een brede schare medewerkers had zich reeds bereid verklaard mee te werken.⁸⁸ In de zomer van dat jaar werd besloten de uitgave niet door te laten gaan met het oog op de oorlogsomstandigheden. Uitgever Kurt Vowinckel uit Heidelberg en Heidegger wilden de uitgave opschorten tot na de oorlog, zo valt in de correspondentie te lezen.⁸⁹

1944, van A. Kiel aan M.A.H. Stomps.

⁷¹ NIOD, dossier Stomps (248-1654), 17 mei 1944, van J. van der Ham aan M.A.H. Stomps. Van der Ham was hoofd afdeling boekwezen op het DVK.

⁷² NIOD, dossier Stomps (248-1654), A1, 28 januari 1943, een rapport opgesteld door RB, volgens de aantekening van het NIOD voor intern NSB-gebruik.

⁷³ Van Genechten was gedurende de oorlogsjaren achtereenvolgens procureur-generaal bij het gerechtshof te Den Haag, commissaris van Zuid-Holland en gewoon hoogleraar te Leiden.

⁷⁴ Ik heb de betreffende publicatie niet kunnen thuisbrengen. Al dit materiaal samengevoegd in een aparte map, dossier Stomps (248-1654), A2. Kopieën ervan in Doc I, 523, Van Genechten.

⁷⁵ Het is niet duidelijk of die brochure inderdaad verschenen is.

⁷⁶ NIOD, dossier Stomps (248-1654), A1, 16 juli 1941, van J.J. Schrieke aan M.A.H. Stomps.

⁷⁷ NIOD, dossier Stomps (248-1654), A1, 24 augustus 1943, van J.J. Schrieke aan M.A.H. Stomps.

⁷⁸ *Nieuw Nederland*. Maandblad voor economie, staatkunde en cultuur 7 (1941) 884-894 (= juni 1941). Safranski, Heidegger, 311, noemt een toespraak